

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (208)

Πινακοθήκη ρεθεμνιώτικης μικρασιατικής ιστορίας (2)

Επετειακό έτος το 2022 για την εκατονταετηρίδα από τη μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή. Κάθε μήνα λοιπόν στις «Αναδιφώσεις» αφιερώνουμε μια σελίδα σ' αυτήν, με φωτογραφίες που θα μπορούσαν να συγκροτήσουν μια σχετική έκθεση, με μεγαλύτερα επεξηγηματικά κείμενα, αν θα βρισκόταν ο ενδιαφερόμενος φορέας. Έχουμε παρουσιάσει ήδη 19 σχετικά ιστορικά τεκμήρια και σήμερα θα συνεχίσουμε μ' άλλα 13.

αποδειξει έτσι στην Τριπλή Συνεννόηση (Entente) πόσο αφοσιωμένος τής ήταν, αυτός και η χώρα του, στις βλψεις τους. Κι εκείνη σε αντάλλαγμα του συνόλου της προσφοράς (Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, Ουκρανία) του «δώρισε την καυτή πατάτα», δίνοντάς του την περιπόθητη εντολή για τη Μικρασία.

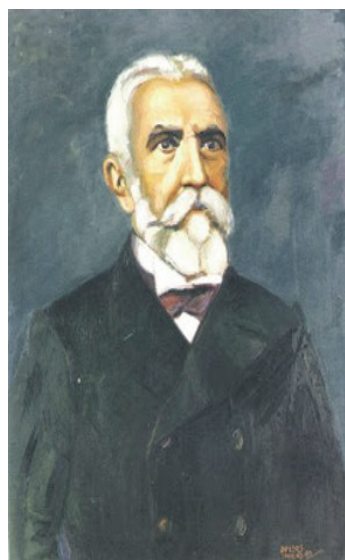
Θα ξεκινήσουμε με το προανάκρουσμα της εγκληματικής - εκ των πραγμάτων - μικρασιατικής εκστρατείας, μ' εκείνη στην οποία παθη και σήμερα το 1919. Αυτή την χρεώνεται εξ ολοκλήρου ο Ε. Βενιζέλος, που θέλησε ν'

Η εθνική εκείνη περιπέτεια δεν στοίχισε ακριβώς μόνο στον μικρασιατικό ελληνισμό αλλά και σ' εκείνον της κυρίως Ελλάδας. Η οικονομία της καταστράφηκε και οι απώλειες σε ζωές ήταν τεράστιες: 9.167 νεκροί σε μάχες, 2.474 νεκροί από τραυματισμούς ή εκτός μάχων, 11.150 αγνοούμενοι, 31.097 τραυματίες και 6.522 αιχμάλωτοι, σύνολο περισσότερο από 60.000 νέοι άνδρες. Το Ρέθυμνο θρήνησε συνολικά 240 παλικάρια του, που μας τα θυμίζουν πια μόνο τα μνημεία των χωριών μας.

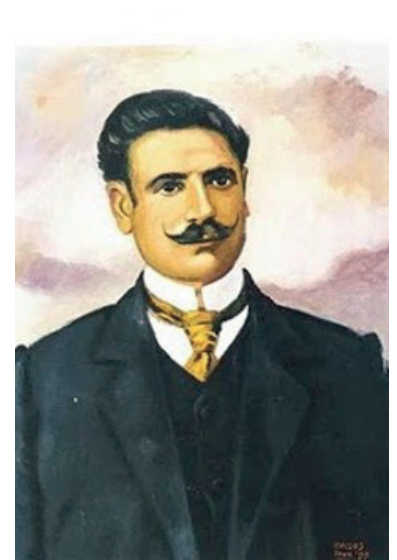
Κατά την περίοδο που εξετάζουμε, μετά τη συνθηκολόγηση των Κεντρικών Δυνάμεων, δήμαρχος Ρεθύμνου ήταν ένας μορφωμένος Τουρκοκερθύμιος, ο Χουσανί Βακογλάκης, μέλος στον Γυμναστικό Σύλλογο και σε άλλους φορείς, που τον βλέπουμε εδώ με τα παιδιά του (αρχείο Χ. Στρατιδάκη). Μετά την απόβαση στη Σμύρνη εκδιώχθηκε από το αξίωμα στο οποίο είχε εκλεγεί από τον τότε νομάρχη, με παράνομες διαδικασίες, και αναχώρησε για τη Μικρασία. Απόγονοι του εξακολουθούν να επισκέπτονται τη γενέθλια πόλη.

Δημαρχεύων ορίστηκε στη συνέχεια ένας φιλόλογος από τα Ακούμια Αγίου Βασιλείου, πιστός ακόλουθος του Βενιζέλου ήδη από την εποχή του Θεοδωρίστου, ο Μιχαήλ Παπαδάκης, (1847-1922, πορτρέτο Φ. Θεοδοσοπούλου), ο οποίος έμεινε στο αξίωμα μέχρι τις χαμένες για τον πολιτικό του πρόγονο εκλογές του 1920.

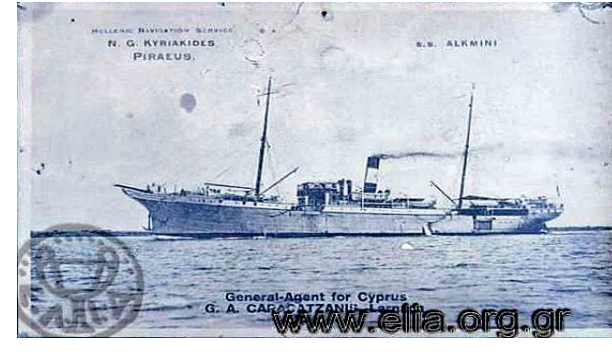
Μετά την επάνοδο στην εξουσία των φιλοβασιλικών δυνάμεων, με τις ίδιες συνοπτικές και εκτός νόμου διαδικασίες ορίστηκε δήμαρχος ο ακόλουθος τους στο Ρέθυμνο δικηγόρος Παντελής Πετυχάκης (1862-1925, φωτογραφία αρχείου Γ. Εκκεκάκη). Ο Πετυχάκης είναι γνωστότερος από το ξενοδοχείο με το όνομα «Παράδεισος» απέναντι από τον Κήφο.

Από την 1η Δεκεμβρίου του 1922 μέχρι και την 31η Δεκεμβρίου 1925 δήμαρχος διετέλεσε ο δάσκαλος και δικηγόρος Μενέλαος Παπαδάκης (1883-1942, πορτρέτο Φ. Θεοδοσοπούλου), γιος του Μιχαήλ. Εκείνος ήταν που διαχειρίστηκε περισσότερο από κάθε άλλον το πρόβλημα της προσφυγιάς στο Ρέθυμνο, σε μεγάλο βαθμό επιτυχώς, παρότι οι πρόσφυγες δεν είχαν την ίδια άποψη.

Πριν συνεχίσουμε θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι δεν ήταν λίγοι οι Μικρασιάτες που κατέφυγαν στο Ρέθυμνο μετά την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, προσπαθώντας ν' αποφύγουν τους διωγμούς των Νεότουρκων. Μέσα σ' αυτούς που συνόδευσαν τον παπά-Γρηγόρη Βοργιαδάκη, που είδαμε την προηγούμενη φορά, από τους πιο καλά εγκατεστημένους ήταν ο υφασματέμπορος Κωνσταντίνος Βουρλάκης, ο οποίος δεν έκανε το σφάλμα των άλλων να επιστρέψει μετά το τέλος του Πολέμου.

Να σημειώσουμε εδώ ότι πριν την κατάρρευση του μετώπου στα τέλη Αυγούστου του 1922, στο Ρέθυμνο είχαν αφίξει με το ατμόπλοιο «Σμύρνη» πρόσφυγες από τον Πόντο. Εκτός όμως εκείνων που έχουμε δει ότι έφτασαν στη συνέχεια, με τα πλοία «Πατρίς» και «Αντιγόνη», άλλοι 1200 ανταλλαγέντες έφτασαν τον Δεκέμβριο του 1924 με το πλοίο «Αλκμήνη», που βλέπουμε στη φωτογραφία από το αρχείο του ΕΛΙΑ.

Τον Φεβρουάριο του 1925 έφτασαν κι άλλοι 900 από το Ικόνιο με το πλοίο «Σπέτσει», οι οποίοι όμως δεν δέχθηκαν να εγκατασταθούν στην πόλη μας κι αναχώρησαν οδικά για το Ηράκλειο. Το πρώτο πάντως φορτίο τροφίμων του Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού θα πρέπει να ήταν εκείνο που έφτασε στις 31 Μαΐου του 1923 με το πλοίο «Πρίγκηψ Γεώργιος». Υπενθυμίζω ότι ο ίδιος οργανισμός λειτουργούσε Νοσοκομείο Παιδών στο παλιό Παρθενώνα, δίπλα στη Μητρόπολη. Ο Ερυθρός Σταυρός αποχώρησε από το Ρέθυμνο στο τέλος Μαΐου του 1923.

Έχουμε δει ήδη τους βασικούς χώρους καταφυγής των προσφύγων. Ένας απ' αυτούς ήταν ο τεκές του Βελή Πασά, που τον βλέπουμε εδώ σε φωτογραφία εποχής από το αρχείο του Μανώλη Μανούσακα. Ουσιαστικά οι πρόσφυγες έφυγαν απ' αυτόν πολύ αργότερα, τον Μάιο του 1941, όταν πλήγηκε βαρύτερα από τους γερμανικούς βομβαρδισμούς.

Ο άλλος τεκές που φιλοξένησε μεγάλο αριθμό προσφύγων ήταν εκείνος του Χασάν Μπαμπά (φωτογραφία αρχείου Κώστα Ράλλη), στον οποίο παρέμειναν μέχρι την κατεδάφισή του προς ανέγερση νέου κτηρίου για τη στέγαση του Ορφανοτροφείου.

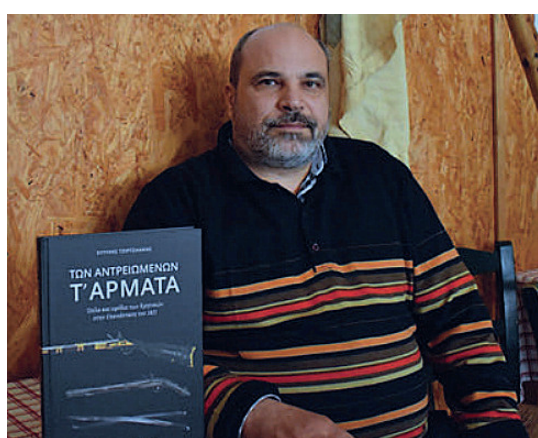

Το Ορφανοτροφείο Αρρένων Ρεθύμνης ιδρύθηκε βασικά για την περίθαλψη των ορφανών της Μικρασίας και δευτερευόντως για εκείνα που έχαναν τους γονείς τους από τη φυματίωση, που την εποχή εκείνη κυριολεκτικά θέρριζε. Άλλα φιλοξενούνταν με ζώντες γονείς, για καθαρά βιοποριστικούς λόγους. Υπήρχαν επίσης και τα έκθετα.

Πρόταση ανάγνωσης

Ας αφήσουμε όμως για λίγο τη Μικρασία κι ας πάμε σε μια παλιότερη εποχή, εκείνη των Κρητικών επαναστάσεων. Με ποια όπλα πολεμούσαν οι πρόγονοί μας τα οθωμανικά και αιγυπτιακά στρατεύματα και τους άτακτους Τουρκοκρήτες; Σ' αυτό το ερώτημα έρχεται να απαντήσει η συλλογή ενός συμπολίτη, γνωστού συλλέκτη, μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου Φίλων του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Ρεθύμνης, του Ευτύχη Τζιρτζιλάκη. Μια πρόγευση της συλλογής του είχαμε πάρει παλιότερα μέσα από δημοσιεύσεις στο περιοδικό «Κρητικό Πανόραμα» του Γιώργου Πατρουδάκη, ο οποίος έχει διεκπεραιώσει την εξαιρετική φωτογράφιση των παρουσιαζόμενων όπλων.

Δεν σνηθίζω να χρησιμοποιώ μεγάλα λόγια, όμως γι' αυτή την έκδοση θα το κάνω: είναι μεγαλειώδης. Πρωτότυπη είδος της, ξετάζει τα όπλα κάθε είδους (χειροποίητα, εισηγημένα, μεταποιημένα κ.λπ.) από άποψη ιστορική, τεχνολογική, κοινωνική αλλά και λαογραφική. Η μελέτη των σκαλισμάτων τους σε μέταλλο αλλά και σε ξύλο είναι του επιπέδου της αντίστοιχης για τα θέματα στη διακόσμηση των υφαντών της Κρήτης της αείμνηστης Ροδούλας Σταθάκη-Κούμαρη. Οπωσδήποτε η συλλογή και το βιβλίο θα πρέπει να παρουσιαστούν και στο Ρέθυμνο, εκεί που τους αρμώζει, στο Λαογραφικό Μουσείο. Ευτύχη, να είσαι καλά, να συνεχίσεις να μας προσφέρεις κι άλλα τέτοια διαμάντια!